

Abonamentul:

Pentru monarhie:
Pe an 12 cor., $\frac{1}{2}$ an
6 cor., $\frac{1}{4}$ an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 frc., $\frac{1}{2}$
an 9 frc., $\frac{1}{4}$ an
4 frc. 50 cm.

Foia apare în fie care
Sâmbătă.

Unirea

Inserțiuni:

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.

Tot ce privește foaia,
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirei”
în
Blaj.

Foaie bisericească-politică.

Anul XIV.

Blaj 5 Noemvrie 1904.

Numărul 45.

Școalele din Blaj

1754—1904.

Ziduri vechi și-mbătrânite, ce de-un veac și jumătate
Adăpost ați dat culturii și-ați fost muzelor sălaș,
Fiți din veac în veac slăvite și-n veci binecuvântate,
Voi sunteți mândria noastră, școli mărețe dela Blaș...!

În trecut pribeag mă poartă și mă duce sborul minții...
Nesfârșită-i suferința, chinul este nesfârșit,
Noaptea-i neagră-ntunecoasă și-n amarul neștiinții
Geme cufundat de veacuri neamul nostru obedit.

Și deodată ca prin farmec... întunerecul dispare,
Școalele din Blaș cultură și lumină răspândesc,
Și din noaptea iobăgiei steaua libertății-apare,
Și zorirea altor vremuri pentru neamul românesc!

Din coliba țărănească vin copiii plini de dorul
De lumină, și prin noaptea neagră-n care orbecam,
Să pornesc cu dor în suflet de-a trezi din somn poporul
Și deșteaptă-n el iubirea de biserică și neam!

Și poporul îi ascultă, glasul lor îl înțelege
Și adânc își sapă-n suflet sfințele învățături,
Mii de brațe se-narmează-n lupta pentru sfânta lege
Și mărirea strămoșască-o vestesc miile de guri!

Gloate de copii aleargă și în valuri călătoare
De un veac și jumătate se perândă rând pe rând
În acestea ziduri sfinte și la al științii soare
Cresc și se formează oameni și mor neamul apărând!

Scumpe școli, podoaba noastră, ne-ați fost farul de lumină,
Ne-ați dat genii mari și sfinnici și crescutu-ne-ați eroi,
Fala lor e fala noastră, de-a lor fală-i lumea plină,
De-am ajuns la propășire, am ajuns numai prin voi.

După-un veac și jumătate decând ne-ați trezit din somnul
Letargiei spre viață-n plaiurile strămoșești
Umiliți plecăm genunchii și rugămu-ne la Domnul:
Să reverse-asupra voastră îndurările cerești!

Și se pare'n miez de noapte, că și morții din morminte
Să scoală și părăsindu-și linistitul lor locaș,
Vin cuprinși de pietate la acestea ziduri sfinte
Și cu cei vii împreună slăvesc școlile din Blaș.

Emil Sabo.

ANIVERSARE.

— 1754 - 1904. —

(=) Se împlinește azi, la 21 Octomvrie vechiu un veac și jumătate decând școalele noastre din Blaj, cel dintâiu focalar de cultură națională, și-a deschis larg porțile, ca să adăpostească la sinul lor odraslele unui neam, care orbecă în întunec.

Privilejul de a se încălzi la focul sacru al științelor ni-se dă în sfârșit și nouă, ca să începem dela întâia treaptă viața noastră de popor cult, în vreme ce alte neamuri aveau în urmă-le cale destul de lungă parcursă, în domeniul științelor.

În anii cei dintâi, când s'a pus temelia acestor de Dumnezeu binecuvântate școale, »ucenicii« — cum îi numește actul de deschidere al fericitului Episcop Petru Paul Aron de Bistra — setoși de lumină, au năvălit din toate colțurile României, și deja la început numărău la trei sute de elevi.

Călugării Basiliani, cei dintâi dascăli ai acestor școale, au binemeritat înaintea bisericii și a neamului nostru pentru munca lor de apostoli regeneratori, pentru cele dintâi ostenele aduse pe altarul culturii naționale.

Modestul început, ajutorat de seria luminoasă a Arhierilor nostri, cari au adus pentru el jertfe neînchipuite, se desvoaltă treptat cu celelalte școli din țară, ținând mersul instrucțiunii totdeauna la înălțimea cuvenită.

În curând școalele Blajului, cari aveau între conducătorii lor dascăli atât de iluștri, cuprind întreg terenul locuit de suflare românească; din îndepărtata Bucovina și din Muntenia și Moldova vin tineri doritori de lumină, să se adape la isvorul lor.

Reîntorși la vatra părintească ei duc cu sine spiritul luminat și spiritul de jertfă al dascălilor lor, preluând în scurtă vreme continuarea nobilei activități de apostoli săraci ai unui neam și mai sărac.

Școalele Blajului au dat cei dintâi dascăli pe seama altor institute culturale, ridicate cu mult mai târziu, școalele Blajului au fost modesta Pallas Athena a neamului nostru.

Vedem în cugetul nostru sutele de dascăli, cari au propovăduit în liniște și tăcere odraslelor neamului, cele mai scumpe juvaere, pe care trebuie să le lăsăm și noi ca scumpă moștenire urmașilor nostri:

Dragostea de biserică și de neam.

La umbra mănăstirii din Blaj s'au adăpostit aceste institute pentru-ca neamul să nu-și uite nici odată, că adevărata cultură și adevărata propășire nu se poate da, decât atunci când aceasta este nedespărțită de spiritul dătător de viață al religiei.

Îi vedem trecând pe dinainte-ne modești și necunoscuți și dacă am întreba mormintele cimitirului, să ne spună unde sunt ei, ele nu ne-ar da nici un răspuns. Afară de câteva nume, a căror strălucire a pătruns și va rămânea pe veci în câteva pagini ale literaturii, ceilalți dorm uitați în vre-un mormânt părăjinit, asupra căruia națiunea recunoscătoare și-a uitat să așeze măcar o modestă cruce de piatră. Ei dorm uitați și necunoscuți, atât de liniștiți și de mândri în fundul gropii, că au dat neamului și bisericii tot ce bun și luminos a fost în ființa lor, fără să aștepte în schimb nici o mulțămă și nici o deșartă podoabă.

Durmiți în pace, bravi muncitori intelectuali, cari ați tras cele dintâi brazde în ogorul părăjinit al culturii noastre naționale!

Și până să vină condeiul competent al istoricului, care să vă scoată din întunec și să vă presinte neamului ca tot atâtea pilde de dascăli binecuvințați de Dumnezeu, noi ne închinăm amintirii voastre, după cum generația recunoscătoare își pleacă genunchiul și își descopere capul în fața unui monument, care acopere oasele risipite ale luptătorilor eroi.

Și până la ocazia așteptată, când vom putea sărbători după merit și cuviință ziua, când și-a luat începutul această binecuvântată operă de cultură, ținem să aducem modestul nostru tribut de recunoștință fondatorilor, susținătorilor și dascălilor acestor școale, căruia neamul românesc le datorește așa de mult.

Veniți dar voi toți cari v'ați adăpat setea de știință la isvorul acesta de lumină, veniți fostii elevi ai Blajului, voi cari a-ți ajuns mari și puternici și voi cari a-ți rămas mici și neînsemnați; veniți să ne proșternem în fața Dumnezeului neamurilor, și să-i mulțămim pentru această binecuvântare ce a revărsat-o peste noi un veac și jumătate prin școalele Blajului.

Veniți să ne plecăm capetele în fața slăvitelor umbre, cari au propovăduit »cetanie, scriere și cântare« la părinții părinților nostri.

Un popor, care nu-și venerează oamenii mari și binefăcători, nu a meritat să-i aibă.

Să nu ne asămănăm acestor neamuri, asupra cărora Nemesis a enunțat deja sentința pierzării.

Să nu ne asămănăm mai ales astăzi, când nori negri par a se îngământă asupra zidurilor atât de scumpe nouă.

Din lumea voastră de nemurire, primiți recunoștința noastră nefățără, umbre mărite; revărsați în veacul nostru strâmt la inimă și robit de patimi, lumina curată a însuflețirii și a spiritului de jertfă ce v'a călăuzit în viață, ca să nu ne arătăm ucenici nerecunoscători și nevrednici de a păși în urmele voastre binecuvântate!

Deschiderea școalelor din Blaj.

După depărtarea episcopului Klein la Roma în 1745, Petru Aron în calitate sa de vicar episcopesc și apostolic pregăti toate astfel, ca să se poată cât mai curând așeza călugării întrinsa și să se poată deschide școalele. Între cei dintâi călugări, cari se așezară în mănăstire încă la 1747, a fost archimandritul Leonte Moschonas, de origine din insula Naxos, om plăcut și aderent episcopului Klein, care deodată cu oficiul său de archimandrit purta și oficiul de protopop al Ernotului și adeseori a fost trimis și din partea Vicarului Aron prin dieceză, ca să viziteze protopopiatele. Repauzând în Noemvrie ori Decemvrie 1754, lăsă după sine mai multe cărți grecești, cari și azi se află în biblioteca mănăstirei, și o avere de circa 635 fl. Ren. pentru aceeași mănăstire.

La anul 1747 se mai așezară în mănăstire încă trei călugări vestiți: Silvestru Caliani și Grigorie Maior, cari studiaseră la Roma, și Gerontie Cotorea, care absolvase teologia în Tirnavia. Curând după aceea veni la Blaj și Atanasie Rednik, care studiaseră filosofia și teologia în Viena.

La 1754, când se instală episcopul Aron, erau așa dară la dispoziția lui atâtea bărbați erudiți, câți erau de ajuns pentru a deschide vestitele școale din Blaj, în cari, după cuvintele episcopului, »fiindcă mai toți sunt însătoșiți și flămânzi de hrana cea sufletească, pentru aceea tuturor fiilor nostri ori cari vor cere, trebuie după putință să li-se frângă sfânta pâine și a-i cuprindă la învățătură.«

În 18 Octomvrie 1754 episcopul Aron făcu toate dispozițiile pentru deschiderea școalelor, pentru organizarea seminarului de 20 alumni, cari aveau să se întrețină în mănăstire din venitele acesteia și pentru orânduirea călugărilor, cărora avea să se încredințeze chivernisirea școalelor și a seminarului.

La început episcopul a deschis trei școale. Una se numia de *obște*. Întrinsa se propunea cetitul, scrisul, cântările și alte cunoștințe, exclusiv în limba română. În această școală putea intra ori cine, de orice vârstă și din orice altă școală, în oarele libere, spre a se deprinde în cele propuse, »nici o plată dela ucenici așteptându-se.« Conducerea acestei școale la început a fost

Încredințată unui mirean: Constantin Dimitrievici. Școala de obște deja în Decembrie 1754 era împopulată de 79 elevi.

A doua școală era menită a învăța pe elevi limba latină și cea magiară, și științele, cari se propuneau pe atunci în gimnaz și se numia școală latinească. Elevii acestei școle însă puteau, sau chiar trebuiau să umble și la școala de obște spre a se deprinde perfect în limba română, pe cum și la școala a treia, unde aveau să învețe religionea, și, cari voiau să se facă preoți, să asculte și științele dogmatice. În Decembrie 1754 școala a doua, sau a limbilor și științelor, avea 74 elevi și profesor pe vestitul Grigorie Maior, mai târziu episcop. Din această școală s'a dezvoltat gimnaziul sau liceul din Blaj.

A treia școală era împărțită în două clase, cu doi profesori, și avea menirea să învețe pe elevi religionea: poruncile dumnezeiești, s. taine și poruncile bisericesti prin profesorul ieromonach Silvestru Caliani, apoi dogmatica, istoria bisericască și adevărul sfintei Uniri prin profesorul Atanasie Rednic. La această școală trebuiau să umble; afară de elevii școlei a doua, toți aceia, cari dorian să se facă preoți, ba chiar și preoții chirotoniți, dacă era de lipsă, pentru ignoranța lor, să mai fie aduși la învățătură. Spre scopul acesta era instituită o comisiune, care examina și pe clericii, ce aveau să se chirotonească și pe preoții chirotoniți. Președintele acestei comisiuni era părintele Gerontie Cotorea, care avea lângă sine pe protopopul Săcădate și pe Archimandritul Leonte Moschonas. Această școală în Decembrie 1754 avea 25 elevi. Cu totul erau așa dară la școlile din Blaj, în anul deschiderii lor, 178 elevi. Din aceștia însă numai 20 aveau locuință și proviziune în seminarul mănăstirii S. Treimi, pe când toți ceilalți locuiau afară de mănăstire.

Diregătoriile călugărilor erau împărțite la 1754 astfel: Archimandritul Leonte Moschonas era ecclesiarch, adică avea să se îngrijească de rîndul cel bun în biserică mănăstirii. Silvestru Caliani era archivarul diecezei, și prefectul sau vîtaful școlilor, avînd datorința să poarte matricula școlărilor, însemnînd în ea numele și conumele lor, etatea, ziua intrării în școală, pregătirea lor anterioară și progresul în studii. Apoi la fiecare școlar avea să însemne, dacă e fiu de protopop, ori preot, dacă este nobil ori jobaj etc. și din ce sat, comitat ori scaun a venit la școală. Ordinea și disciplina peste tot era în grija prefectului, care avea să procedă după „Instrucția pentru cuprinderea gramaticilor.“

Grigorie Maior era bibliotecar al mănăstirii, și mai târziu vîtaf al școlilor.

Atanasie Rednic avea pe lângă profesură datorința de a ține, în dumineci și sărbători, exortații sau „creștinești învățături în obșteasca școală.“

Gerontie Cotorea era „ispravnicul trăpezăriei“ adică economul mănăstirii și al școlilor, carele avea să se îngrijească „de toate cele de lipsă după rînduiala cinului marelui Părinte (Vasile), rînduind și ceasul refecției și vremea odihnei după lipsa întâmplărilor și socoteala vremilor. Tot Gerontie avea să țină împreună cu Atanasie Rednic în dumineci și sărbători exortațiile amintite pentru tinerime.

Până la începutul anului 1757 însuși episcopul Aron a administrat toate venitele

mănăstirii, plătind călugărilor cuotele statore în diploma lui Carol al VI-lea din 21 August 1738. iar pentru cuota anuală de 700 fl. Renensi, care din venitele mănăstirii era destinată pentru întreținerea celor 20 alumni sau seminariști, însuși episcopul a dat acestora de mîncare dela 1754. până la începutul anului 1757, nutrindu-i, cum se exprimă el cu modestie, „din sfărmăturile mesei sale.“ Prin actul de dto 1 Decembrie 1756, episcopul a dat toate venitele mănăstirii și școlei în administrarea Vicarului Gerontie Cotorea și a „capitulului“ călugăresc și de odată a lăsat în grijea călugărilor prevederea seminariștilor, pe cari episcopul îi numește „inima sa“ (cor nostrum). Dar episcopul nu a încetat a se îngriji nici acum de hrănirea celorlalți școlari. cari nu erau în seminar, și pe cari „îi țineă cu pâne și la praznici și cu fiertură, pe unii încă și cu haine și cu cărți.“

De atunci s'a început obiceiul acela frumos de a căpăta studenții săraci din Blaj pâne, obicei pe care l-a continuat și episcopul Rednic (1764—1772), pe cum arată documentele din arhivul din Blaj. Sub episcopul Maior succesul lui Rednic beneficiul acesta s'a regulat astfel, că dominiul episcopesc avea să deie 200, mănăstirea sfintei Treimi 200 și seminarul teologic 200 gălete de grâu în fiecare an pentru pâne la 200 studenți.

Atrași de hrana trupească, ce o căpătau dela milostivul episcop Aron, școlarii se înmulțeau foarte la școlile lui spre a primi și „sfânta pâne“ sufletească, așa în cât numărul lor trecea peste 300. Văzînd aceste succese episcopul se află îndemnat a repara și adapta mănăstirea astfel, în cât să corăspundă cât se poate mai bine scopului de a adăposti mulțimea cea mare de școlari. Nu era vechiu edificiul, căci numai la 1741 începuse a se clădi. Dar arhitecții trimiși din Viena folosiseră la edificiul cel mai rău material, și nu voiau să asculte nici de episcopul Klein, nici de cler, și nici chiar de oficialii camerali. Astfel edificiul, în care se băgase aproape 100,000 fl. Renensi, în multe părți amenința cu ruină. Episcopul Aron se apucă de repararea ruinelor (ruinarum reparatione). În primăvara anului 1755 se pregăteau scocuri, cărămizi și țigle, și se tociseră lemnele cari aveau să sosească pe plute. Din Sibiu cumpără 60 mii de țigle, mii cu 5 fl. Renensi, în 1756. Lemnele de lipsă pentru arderea cărămizilor le procură din dominiul erarial dela Cetate-de-baltă și dela împărăteasa obținuse concesiune, ca venitele dominiului episcopesc dela numirea sa până la instalarea sa (1752—1754) să le poată folosi în scopul reparării din cestiune.

Pe cum se îngrija de repararea și terminarea clădirilor mănăstirești, tot asemenea se interesa de dezvoltarea școlilor, pe cari „adeseori le cerceta și cănta sporul.“ Deosebit pond punea pe propunerea limbei latine, fără de care pe atunci nimenea nu se putea aplica în diregătorii publice, și în privința aceasta școlile curînd se făcure vestite. Pe rînd se înmulțiră și clasele și profesorii. În Iunie 1757 se întoarse din Colegiul dela Tirnavia Mănase Neagoe din Broșteni, care în 15 August aceluiași an se făcu călugăr cu numele Meletie și începî îndată a propune și Sintaxul și funcționă ca profesor până în 20 Aprilie 1760, când repausă. Pe la 1759 școlile aveau deja

500 studenți, cari prin cultura aleasă, ce o căpătau, inspirau mare îngrijire străinilor. Până când școlarii puteau să ajungă Syntaxistae (sau Arithmetistae), trebuia să fie mai întâiu Grammatistae, Principistae (Majores, Minores, Parvi, Parvistae), Conjugistae, Comparatistae, Declinistae et Legentes (Mimimistae).

În această stare se află școlile diu Blaj, când în 1761 însuși generalul Buccow le-a cercetat și a arătat multă bunăvoință față cu ele și cu seminarul întemeiat de Aron.

Studenții din aceste două institute, sub conducerea profesorilor, ținură tot atunci o mică „Academie“ în prezența vestitului general, și-i presentară o cărtică, în care se cuprindeă programul „Academiei“ și iscălițurile lor.

În anul 1762, aflăm deja opt persoane aplicate în serviciul școlilor: Silvestru Caliani preposit și concionator, Atanasie Rednic profesor, Filoteiu Laslo profesor, care încă studiasse în Roma și care deja în 1760 propunea în patru clase gimnasiale, Nicolau Remetei asistent, Macariu Papp confesar la studenți și Petru Demeneki ludimagister adică dascălul școlei de obște, cari toți se întrețineau din venitele mănăstirii. Dar mai erau și alți profesori mireni aplicați la școlile mănăstirii S. Treimi, căci iată ce ne spune S. Clain: „Pe vremile acestea nefiind călugării de ajuns, la școlile latinești cele de jos se puneau profesori din statul mirenesc. Cel dintâi profesor a fost Vulcan dela Blaj, carele curînd și-a dat sufletul. Apoi au mai fost profesori: Boiaru, apoi Ioan Neagoe, carele mai în urmă au fost la Viena agent de curte. După acesta în profesorie au urmat Nicolae Ludosi dela Ludușul de lângă Murăș.“ Aceștia se plăteau din venitele mănăstirii, cruțate prin împrejurarea, că numărul călugărilor nu ajunsese la 11, cum era provăzut în diploma lui Carol VI din 21 Aug. 1738. În anul 1762 școlile latinești erau dezvoltate tot numai până la clasa cea mai înaltă a gramaticii, adică până la Sintaxă inclusive. Dar este sigur, că dacă nu sub Aron, care se ocupă cu gândul de a le desvolta până la filosofie și teologie și chiar până la propunerea și a altor științe înalte, atunci la tot cazul sub Rednic, adică până în 1772, școlile latine s'au sporit, peste sintax, și cu Poetica și Retorica, iar în 1772 s'a început a se propune și filosofia (logica, metafisica, matematica și etica) prin Ștefan Pop și Samuil Clain, cari absolvaseră studiile în Pazmaneul din Viena.

Abia văzură oamenii frumosul așezământ religios și cultural, făcut de episcopul Aron, mulți începură a se imbia să fie primiți în cinul călugăresc și mai ales în mănăstirea Sfintei Treimi. Această împrejurare îl îndemnă pe episcopul, ca pe 19/20 Novembre 1756 să convoace în mănăstire întreg capitulul monachilor spre a alege un Director sau magistrul, a cărui chemare era, ca în timpul noviciatului să conducă și să instrueze pe candidații de monachi. Astfel a fost primit în mănăstire „Vasile Neagoe, feciorul protopopului Maniu Neagoe din Broșteni. Acesta când au fost de doi ani orbise, și orb învățase de știa de rost tot ceaslovul, psaltirea, testamentul nou, Acatisturile a lui Isus, al Precestei, Octoichul Duminecilor; și știa și testamentul vechiu, macar că acesta de rost

nu-l știa; făcea predicatii de se minunau toți de el. Pe acesta într'un rând (probabil după moartea lui Dimitrievici și înainte de Demeneki) episcopul Aron l'a pus dascăl școlii românești. Era acesta alt Didim, macar că nu era Alexandrinean.

Chiar și oameni căsătoriți se îmbiau să se facă călugări, despărțindu-se de soțiile lor, cum a făcut popa Iancu dela Sâncel, care „între călugări se numise Isaie. Fiind Iancu odinioară la Chiov, foarte bine se procopsise în limba slovească, cât au talmăcit pe limba românească vedeniile Sfântului Grigorie. Tocma așa și nemeșul din Selagiu din Satul Mânău, Alexandru Dorobant, pe vremile acelea de împreună cu muierea sa s'au învoit la călugărie. Al acestora fecior au fost ieromonachul Isaie Dorobant, carele sub episcopul Atanasie Rednic se făcuse la Blaj călugăr, apoi după Moisi Dragoș la Oradea-mare episcop.

La început (1747—1750) călugării mănăstirii S. Treimi mâncau și carne, și „îmbrăcau peste revereandă mintie adecă dulamă cu șder, și în cap chichie (pălărie), iară potcapiu și camilafcă nu purtau. La a. 1750 a venit Alexandru Rednic (care să făcuse călugăr la Muncaciu și căpătase nume Atanasie.) Acesta ajutat de Aron a făcut ca călugării numai cu bucate albe să trăiască (adecă fără carne, dar cu lapte, ouă etc.) și să poarte rasă (călugărească) și potcapiu și camilafcă, „întocmai ca monachii din Orient. N'a cutezat Aron să introducă regim mai sever în mâncarea călugărilor S. Treimi, căci aceștia răzimați pe împrejurarea, că mănăstirea lor era de fundațiune regească, nu prea voiau să se lase a fi regulați de episcopul lor.

Astfel a știut episcopul Aron să organizeze mănăstirea S. Treimi din Blaj după regulile Sfântului Vasile Marele, afară de postul strict, și după așezămintele bisericii orientale, și a insuflat înrânsa acel spirit apusean, care a făcut-o capabilă de a deveni centru puternic de cultură și civilizațiune pentru un popor de veacuri ținut în întunecul ignoranței.

Dr. Augustin Bunea.

(Episcopul P. P. Aron și D. Novacovici.)

Amintiri din Blaj de acum 38 de ani.

Învătasem acasă cu moșu-meu, și *buchile* sau *slovele* (adecă *cirilicile* numite și *potcoave*) și literile, și cetiam, spre marea lui mulțumire, ca pe apă din Biblia cea mare alui Clain, pe care, de grea ce era, nu eram în stare să o ridic în brațe de pe scaun. Fala moșului era să mă puie să cetesc Apostolul în biserica satului la liturghie. Învătasem și puțină aritmetică și puțină scrisoare; dar aci se sfârșia toată știința moșului și pentru învățatură mai departe trebuia să merg la Blaj la „școlile cele mari.“

Prin August 1866 se făceau pregătirile pentru această grea despărțire nu fără oftări și lacrimi; deși Blajul era numai la 25—30 kilometri, dar era „departe“ și eu era să rămân între

„străini.“ Aveam un păr lung blond, pe care cu durere mi l-a tăiat mama mea cu doua trei zile înainte de ceasul despărțirii, și... la drum!

Tinerii de astăzi nici nu-și pot închipui ce era Blajul acum 30—40 de ani, Blajul copilăriei mele. Nici o piatră sau petricică nu profana ulițile orașului întemeiat de eroicul și martirul episcop Inocențiu Clain. Toamnele ploioase și primăverile după desghet pe cele două uliți paralele cari duc spre piața unde sunt școlile, noroiul (tina) era atât de bogat și de subțire, încât eram mereu în primejdie să ne treacă peste cismele lungi până la genunchi. Nu era atunci nici trottoare, nici pavaje, nici internat, nici multe din câte sunt astăzi și dau Blajului de acum aspectul unui bine orânduit orașel cu uliți largi și puțin măturate.

Zece ani am trăit în Blajul așa cum era atunci și multe amintiri mi-au rămas din acea viață de sărăcie simplă și sănătoasă pe care o trăiam vre-o 400 de băieți români în vârstă de 7—8 până la 20 de ani, veniți din toate părțile Ardealului: din țara Oltului și a Hațegului, de pe Câmpie, de pe Someș și din țara Moților, pe lângă cei mai de aproape de pe Murăș și de pe Târnavă. Toți ne purtam haine de acasă, fiecare cu portul din satul lui, căci erau băieți de popi și de plugari; puțini de tot erau *domnișori* îmbrăcați *domnește* (nemțește).

Multe amintiri plăcute mi-au rămas din acel aprilie al vieții. Văd ca acum mulțimea și varietatea Românilor și a frumoaselor lor porturi, cari veniau la Blaj în căruțe și călări la sfârșitul lui August, aducându-și copiii la școală, din toate văile cele apropiate și cele mai depărtate ale Ardealului. O săptămână micul orașel dela împreunarea Târnavelor era atunci într-o neîncetată sărbătoare.

Atunci aveam o foarte plăcută petrecere: *târgul de cărți*. Ne grăbiam mai întâiu să mergem cu părinții, cari umblau cu paș încet și grav, ca să ne înscriem la cancelaria școlii, apoi alergam la lădiță, căci fiecare școlar își avea acasă la gazdă lădița lui, în care își ținea împreună mâncarea, rufele, hainele și cărțile. Din această ladă scoteam cărțile clasei din care am ieșit și plecam cu ele la subsuoară în piață, unde găsim alți zăcimi și chiar sute de școlari din toate clasele gimnaziale dela I—VIII. Acolo fiecare căuta să vândă cărțile de cari nu mai avea trebuință și să-și procure pe acele cari îi trebuiau în anul viitor. Vânzarea se făcea sau pe bani sau în schimb sau mai adese în amândouă aceste feluri.

Acest târg de cărți era mare petrecere pentru școlari. Fiecare își striga ce avea de dat sau ce căuta: „Româna de clasa I.“, „Legendarul de clasa V.“. Liviu, Ovidiu, Naturala, Maghiara, etc. etc. — Târgul se încălzia câte odată și avea o mișcare, care interesa mult pe școlari.

Astfel în câteva ceasuri de asemenea petrecere și cu foarte puțini creștari pe de-asupra, școlarii își procurau cărțile trebuitoare pentru viitorul an școlar. Pe atunci nu era nici vorbă de librărie în Blaj. În lipsa librăriei un profesor — binefăcător general — suplinia la toate — el comanda dela Sibiu cărți și recuisite de scris și le da unde erau de trebuință, după cum își împărția tot el porțiunile de mâncare cu doi, trei școlari săraci, cari creșteau în jurul lui.

Așa se trăia la Blaj acum 30—40 de ani. Acolo au mai rămas câte ceva din aceste obiceiuri simple și patriarhale, le-a rămas însă mai mult amintirea vie; în alte părți. nici nu-și pot închipui oamenii o viață de școlari trăită atât de simplu și atât de sănătoasă. Și, Doamne, bine ar fi, câtă trebuință este, să se pătrundă cât mai tare și cât mai mulți părinți români, că copiii trebuie să crească cât mai simplu și mai sobru și să-i ferească de centrele mari, sgomotoase, cu atmosferă pestilentială, plină de tot felul de ispite rele, cari îmbătrânesc pe copii mult înainte de vreme.

Pentru plăceri și petreceri complicate este vreme destulă și prea multă mai târziu! Cel puțin în timpul copilăriei, până la ieșirea din liceu, să fie feriți copiii de a vede și de a auzi prea multe!

(Familia).

I. Bianu.

Centenariul școlilor.

Publicăm în următoarele admirabila vorbire rostită de directorul *Timoteu Cipariu*, neuitatul învățat, cu prilejul iubileului de 100 ani dela fundarea școlilor serbat la 11 Faur 1855 în prezența Mitrop. Șulț.

Fie-mi iertat înainte de toate cu această ocaziune a vă mulțami în numele acestei bune și număroase tinerimi școlastice pentru mult prețuita voastră bunătate, cu care a-ți voit a lua parte la această aniversară solemnitate. Prezența Voastră în asemenea ocaziuni e cea mai învederată mărturie, cu câtă aplecare părintască vă purtați către dânsa, cu câtă amoare binevoitoare cuprindeți aceste tinere ramure, și cu câtă sete doriți bun sporul și mergerea înaintea ei. Voi sunteți, cari ca nescari luceferi sereni străluciiți în ochii lor, și ei cu bucurie cantă spre voi, ca cătră ale lor adevărate și vii exemple de merite și de virtuți, cărora și ei oare când au să urmeze întru înaltele deregătorii ce purtați, că pe cum voi le sunteți lor astăzi, așa și ei în ordinea lor se poată fi fulcerul și exemplul generațiunii venitoare.

Și intru adevăr, dacă cu mare aminte vom căuta înapoi la istoria acestei școale, celei mai vechi și mai înfloritoare între toate școalele națiunii române, nu numai noi cei mai de zile și cei ce ne aflăm de față la această solemnă adunare, ci împreună cu noi și toată națiunea română din toate provinciile ei e deoare oare cum a îmbrățișa cu căldură pe această tinerime, și pe aceste școale, care acum cu capetul anului 1854 au închiat un secol dela fundarea lor, a se bucura astăzi cu noi și ași uni inimile cu noi spre a da mărire celui a tot putinte, carele a întins binecuvântarea și nemăsuratele sale îndurări pe acest institut și prin tranșii spre întreaga națiunea noastră. Și dacă împrejurările nu ne-au iertat, că cu prima Noemvrie la începutul anului școlastic să sărbăm cu pompă și solemnitate cuvenită fundarea acestor școale, cel puțin astăzi avem sfânta datoria de a împlini, cu ce suntem detori cătră memoria marelui și adevărat apostolescului bărbat, predecesor Escelenției Tale, Petru Paul Aron de Bistra, carele înflăcărat de amoroarea religiei noastre puse temelul unui institut, din care arăta lumină s-a revărsat nu numai spre clerul și partea aceasta a națiunii de o confesiune cu noi, ci putem zice cu mândrie spre toată națiunea intru toată estensiunea ei.

Căci care loc în națiunea română, care școală între toate școalele românești poate să arete atâta bărbați mari ieșiți din sinul lor, cari cu pietate în religie, cu fidelitate cătră augusta casă domnitoare, și cu multă învățătura lor să se poată asemăna barbaților ieșiți din tinerimea școlastică a acestor școale? Unde a putut sămânța aruncată de economul cel bun să aducă fructuri mai însemnate, de cum a adus sămânța revărsată pe acest loc, ce să părea cel mai steril și mai rău cultivat? Unde s-au văzut cândva ostenele și sudori mai bine resplătite? Unde seceriș mai multămitor, decât pe acest întelenit câmp, și unde lucrători așa puțin să văzură la început. Unde s-au putut cândva cu mijloace așa puțin a se câștiga efecturi mai însemnătoare, de cum ne arată istoria acestui loc și acestor școale?

Și ca se tac de acei mulți bărbați, vii sau morți, cari au lucrat fără strepit și fără pretensiuni în cercuri mai apuse, ale căror merite au fost mărturia neostenitelor lor lucrări, și pentru care cununa le este pusă în mâna lui Dumnezeu, — nu pot să tac cu această ocaziune memoria acelor prea aleși bărbați, ale căror scrieri nemuritoare sunt venerate de întreaga națiune, cari au deșteptat simțul și viața națiunii române, și cari au supt întâiul lapte al învățaturii lor atât de binefăcătoare la sinul acestei mame binecuvântate. Nu mă îndoiesc, că și de nu le-ași spune eu numele lor, voi și fără mine cunoașteți și știți pe cine înțeleg eu aici. Numele lor sunt scrise în inimile tuturor românilor, și sunt adorate cum nu s'au mai adorat de nici un popor marii lor literatori. Că cine nu s-a adaptat din scrierile unui Petru Maior? Cine nu aștepta cu sete, ca opurile nemuritoare ale lui Samuil Clain și Gheorghe Șincai oare când deplin să iesă la lumină?

Și acești trei bărbați, cari pe cerul literaturii românești strălucesc ca atâta sori încălzitori și nutritori toți au fost fiii acestor școale, fiii acestei diecese și fiii sufletesti ai sfintei noastre religii. Nu voi să detrag

cu acestea meritele nici unui bărbat, cari înainte sau după acestea din aste școale sau de airea au ostenit pe calea cea colțuroasă a literaturii românești, ci cu toate aceste fără îngrijire putem să zicem, că încă nu s'a aflat altul nici unul până acuma, care cu lucrările literare atâta influență să fie avut intru deșteptarea națională, cu atât mai puțin cari să-i fie întrecut.

Alte popoare vechi și nouă, grecii și românii cu simț național și cu mijloace de ajuns s'au învățat a ridica monumente de marmură și de aramă intru eterna memorie a bărbaților binemeritați de patrie și națiune. Singuri noi, cari ne laudăm cu o origine așa strălucită și veche, singură națiunea română, încă și mai puțin de cum a putut, nu a ridicat semne monumentali memoriei strălucitelor săi bărbați. — și intru adevăr nu putem zice, că nu am avut bărbați mari, poate că numai nu i-am știut prețul după meritele lor. Ci monumentele lor sunt pieturile noastre, — și peste aceea, monumentele lui Sam. Clain, Șincai și P. Maior sunt celea, ce și le au pus ei înșii în operele lor, și cari sunt mai durătoare decât statuetele de bronz și de marmure. Ci va veni și acel timp, când nici semnele din afară ale recunoștiinței naționale nu va să le lipsască; iară memoria lor va fi de pururea în binecuvântare și împreună cu istoria școalelor din Blaj.

Însă nici de voi putem să ne uităm mari păstori sufletesti, și dulci părinți ai diecese și tinerimii noastre, cari dintr'un început așa mic cum au avut școalele aceste, cu părintasca voastră îngrijire a-ți crescut și a-ți adus la înflorire această plantă tină, și cărora sunt de a-se mulțumi fructurile neprețuite, cari au nutrit pe atâta fi lipsiți de nutremântul spiritual. Voi cari a-ți părăsit viața pământească, acum repausați în sinul Creatorului nostru înând coroana binemeritelor voastre, care să cuvine dreptilor și tuturor făcătorilor de bine. Mulțumită fie și vouă cu această ocaziune solemnă sufletu bune și mult ostenitoare, căți în decursul secolului trecut al acestor școale a-ți fost chemați la ridicarea și susținerea celebrității acestui institut, adăpând din învățătura voastră și încălzind inimile doritorilor de apa cea pururea viuă a religiei și a științelor. Numele multora dintre voi au trecut din memoria celor de acum, ci fructul ostenelelor voastre nu va trece nici va înceta, până când va rămânea în sus memoria culturii naționale, care e împreună cu numele acestor școale, în cari voi a-ți ostenit.

Încă nici de tine pot să uit în acest minut, cuvioasă societate a Marelui Basiliu, căreia dela început fii încredințată soarta acestui institut. Măreșă plantă, verde, înfloritoare, carea așa curând te-ai uscat; căci vermele împărecherei a ros la rădăcina ta, și tu te-ai vestezeit. Acest edificiu, destinat să fie azil celor, ce numai religiei și științelor și-au închinat zilele lor, a rămas așa curând deșert de tine. O, și câtă speme aveă în tine diecesa și națiunea! O și câtă lipsă aveă să rămâi până în zilele noastre, — zile, în cari spiriturile s'au schimbat, când sacrificiile sunt așa de rari! Sacrificii pentru religie, sacrificii pentru știință: baza societății și baza culturii omenești. Tu te ai stâns, ci începutul faptei mânilor tale a rămas. Fie memoria ta binecuvântată.

Iară tu prea înălțate Părinte, pe care Provedința cerească te-a ales, ca să ne fi în aceste zile de împăcare exemplul tuturor virtuților, în care se razimă speranța națiunii, clerului și acestei școale, ca să le fi ingerul conducător în deșertul rătăcirilor, binecuvântă astăzi această tinerime număroasă, carea pe an ce merge să tot mai adauge însetând a-se adăpa din fântână nescursă a științelor și a religiei: pentrucă nevoițele ei să fie binecuvântate înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor; ca dintr'însa și din școalele acestea să iasă totdeauna bărbați cu fidelitate cătră prea înălțata Casă împărătească, bărbați cu onoare cătră națiunea sa și cele conlocuitoare; ca renumele secolului acum început să întrecă pe a celui trecut și ca bărbații, ce vor ieși din aceste școale atât în virtuți cât și în știință, să fie gloria națiunii române și acestui institut. Numele Escelenției tale și al augustului nostru dulce Împărat Francisc Iosif I, pe cari Dumnezeu v'a dat, ca să fii regeneratorii acestei națiuni credincioase, cari și acum strălucesc cu toate razele virtuților, de acuma sunt însămnate cu caractere neșterse în inimile noastre ale tuturor și intru ale acestor tineri școlari, cari împreună cu noi se bucură de această zi însămnată, unica în analele noastre, și care cel ce o vor mai ajunge după alți 100. de ani nu vor lipsi cu asemenea bucurie a o serba în tinerea aducere aminte de virtuțile înalte, ce vor face nemuritor numele Escelenției Tale.

Propunerea limbilor în școalele din Blaj înainte de 1848.

În diploma regelui Carol VI., prin care s'a pus temelul școalelor din Blaj, scopul instrucțiunii intru aceste școale se determina prin următoarele cuvinte:

- »deregătoria ieromonachilor va fi,
- »ca pruncilor încredințați grijei lor,
- »intru toate să le fie pildă bună,
- »și pe aceia să-i procopsească în
- »*nărăvuri*, intru *învățătura* și în
- »*limbile* cele de lipsă, prin care
- »să se poată înțelege cu patrioții.«

De aci s-ar putea deduce, cumcă după referințele din Transilvania în școalele acestea nesmintit a trebuit să se propună limba română, maghiară și germană.

Dară aceasta înainte de 1848 nici odată nu s'a făcut, decât în sens foarte strimt.

Înainte de 1848 »spre a se înțelege cu patrioții« se judeca lucru de ajuns cunoașterea limbei latine, carea era limba oficioasă a dicasteriilor și a legislațiunii. Popoarele locuitoare în Transilvania aveau ele limba lor „diplomatică,« carea toate o învățau din uz, — cum o învăță și azi.

Deci în toate școalele din Transilvania, să fi fost ele susținute de unguri, sași ori români, numai pe în-

vățarea limbei latine se puneă pond. Aceasta era așa zicând scopul a toată instrucțiunea în școalele medii.

Propunerea ei se începea încă în școala poporală la unitari din »rudimenta latini sermonis« la catolici din »principia latini sermonis,« — și se continua în cele 5 clase ale gimnazului, în cari nu vedeai alta decât latina și iar latina: gramatica syntaxis, syntaxis ornata, rhetorica și poësis.

Toate acestea cărți voluminoase latinești, și pe lângă ele *aritmética* tipărită latinește, *geografia* și *historia*. Iară pe deasupra deosebitele »selecta latini sermonis exempla,« adică legendarele. Toate latinește.

Numai religiunea se propunea la noi românește, iar la școalele ungurești ungurește, la luterani săsește, ori nemțește.

Era ce e drept »vorba« și de propunerea limbei germâne și maghiare; dară aceea rămânea numai »vorbă.« Din cetit nu ieșai cu ele, gramatică nu vedeai.

Apoi de ce se mai fi și propus s. e. la noi limba română? când aceea era știută de acasă. Așa vor fi cugetat și ungurii.

Vedem și azi oameni *învățați*, cari în veac nu au deschis o gramatică română, — și tot se țin destul de procopsiți întru ale limbii lor părințești.

Învățarea limbei latine mergea găetan. Atâta îmblateau bieții tineri pe ea, până o învățau, — nu numai ei, cari erau la școală: dar și cei ce veniau în atingere cu dânșii. Stăpânii caselor, unde locuiau mai mulți școlari, și muierile lor, de comun știau grăi multșor laținește. Scolarii învățau de rost pe întrecute: Quae maribus — Nomina composita, — Simplicium leges — și alte regule escelente pentru învățarea limbei latine făcute de Alvari; iară profesorii nu-i prea turburau cu analizarea. Azi latina, mâne latina. — În estan latina, într-alți 4 ani tot latina, în urmă latina pătrundea și găvăliile mediocre.

Peste gimnaz era *liceul*, ca institut mai înalt. Aici se propunea algebra și geometria, filozofia, fizica, istoria universală și religiunea. Toate latinește mai de mult. De limbi nu era nici vorbă.

Mare merit și-a câștigat Simion Bărnuț, carele a început a propune filozofia românește, — și traducând și estrăgând din Krug a pus în mâna dornicilor săi ascultători manual românesc. Rus auctorul »Icoanei pământului« propunea istoria universală scrisă latinește, Láday »doctrina reli-

gionis« Marcu fizica după Tomcsányi, tot din manuale latinești.

Cu atât este mai de mirare, că Marcu, după revoluțiune îndată, a început a dicta ascultătorilor săi fizica într'o românească foarte curată și la înțales.

I. M. M.

Cum trăiesc ștudenții din Blaj?

Ajutorul de pâne, ce se împarte și acum ștudenților dela școalele din Blaj, și căruia i-a dat ființă milostivul Vlădică Aron, a avut mare parte în aceea, că renumele acestor școale a pătruns departe până în păturile celea mai de jos ale poporului român.

Țăranul legat de glie n'avea vreme să gândească mult la importanța mare a școalei și a învățaturii. El avea prilej să se convingă zi de zi, că tot e mai bine de cel ce știe carte, căci acela merge mai ușor înainte pe drumul progresului și a libertății. Auzia însă că și Românii au școale la Blaj, în cari pot învăța fiii jobajilor și că cei săraci capătă acolo pâne și fiertură. Și asta era mult. De haine putea el să facă rând, dar cu mijloacele anevoioase de comunicațiune, era greu să trimită de mâncare copiilor la Blaj. Pânea caldă de acasă până la Blaj se usca de tot. Și așa foarte adese s'au dat cazuri, de chiar și în zilele noastre, pe la sfârșitul lui August, întâlneai prin piața micului nostru oraș chipuri de țărani îmbrăcați sărăcăcios, — se vedeau foarte lipsiți, — cari aduceau la școală pe băiatul lor, tot așa de rău îmbrăcat și el, și nici unul nici celalalt n'aveau nici măcar taxa de înscriere. Și dacă îl întrebai, cum crede, că-și va susține copilul la școală, întâiu te privia mirat și apoi cu o voce plină de blândeță răspundea: d'apoi s'or milul domnii să-i dea și lui țipăi, că ceva fiertură va căpăta dela siminar! Și adese din băiatul lăsat aci în grija Domnului, care se nutria cu puțină supă ce o primia dela seminarul teologic și cu tabla de țipăi, ce împreună cu alte sute de băieți o lua tot la cinci zile, s'au ales bărbați frunțași în viața noastră națională și bisericască. Și mila aceasta de care se împărtășesc copiii săraci, nu trece nebagată în seamă de celalalti ștudenți. Sentimentul acesta nobil încolțește în fragedele lor inimi și sub căldura binefăcătoare a principiilor religioase crește și aduce roade de multe ori uimitoare. Să pomenim câteva:

Mai anii trecuți elevii din cutare clasă a gimnasiunii superior colectau în fiecare lună câte 4 fl. pe cari îi dădeau unui conșcolar de a lor, ca să

se poată susține. Din acești 4 fl. își plătea cu 2 fl. quartirul și din restul de 2 fl. se nutria. . . De acasă nu se astepta la nimic, căci sau n'avea cine să-i trimită sau n'avea de unde. . . Și se susține și învăță încă binișor.

Căți nu sunt, cari de mici cresc pe la casele profesorilor, făcând servicii, mâncând ce rămâne dela masa domnului lor, îmbrăcându-se cu haine vechi și adăpostindu-se prin câte o chilie goală din edificiul gimnasial.

Ceea ce însă ne arată într'un chip așa de frumos, până unde poate merge iubirea, și de ce jertfe e capabil omul, a cărui suflet e plin de acest sentiment, se poate constata din următoarele:

Prin Maiu, după 7 oare sara ieșiam din grădina botanică, însoțit de profesorul de Istoria naturală. Și cum treceam prin curtea gimnazului, vedeam la palantul despărțitor dela Internatul de băieți cam 10 copii din clasele inferioare, cari cu toții priviau plini de așteptare printre scândurile palantului. Ne oprim și noi spre a vedea ce așteaptă? De odată se aude ceva sgomot: interniștii ieșiau dela cină. Copiii nostri toți se întind peste palant și fiecare primește de dincolo o ulcică. Unii scoțând din buzunar câte o bucată de țipău se așezară pe nește pietri și lemne grămădite acolo și se apucară de mâncare, alții porniră spre casă. Mirat, întreb, că cine le dă de mâncare și însoțitorul meu imi spune, că înainte de mâncare băieții aceștia dau fiecare la câte un coleg din internat o ulcicuță, în care apoi le adună dela prietini mâncarea, ce acestora le întrece. După masă vin la palant și dau ulcica proprietarului. Și asta se întâmplă zi de zi. . .

M-a emoționat așa de mult cazul acesta și sum sigur, că nu voi fi singur în a lăuda bunătatea acelor tineri elevi, cari adese rămân înșiși nesătui, numai, să poată întinde o bucăciică fratelui care așteaptă la palant rupt de foame și rău îmbrăcat. . .

Așa au trăit totdeauna ștudenții dela vechile noastre institute de învățământ și cu toate acestea au mers înainte, luptând cu nevoile și lipsa. Și căți din aceia cari au ajuns la poziții înalte, la avere, nu și-au testat bucuroși agonisala lor, numai spre a șterge și ei cu fundațiunile lor câte o lacrimă din ochii celor flămânzi și procura o clipă de mângăiere mulțimei de elevi săraci și năcăjiți! Fie, ca inimile generoase să nu-și uite niciodată de multul bine, care l-au făcut nației românești frumoasele noastre instituțiuni culturale dela Blaj!

Noutăți.

Aniversarea de 150 ani a deschiderii școalelor din Blaj s'a serbat Joi dimineața în biserica catedrală cu o liturgie de mulțumită, pontificată de directorul gimnazial asistat de profesorii: *George Muntean*, directorul preparandiei, *Ioan F. Negruț*, *Alesiu Viciu*, *Aron Deac*, *Nicolau Pop*, *Dr. Ioan Sâmpălean*, *Dr. Ambrosiu Chețianu*, *Aurel C. Domșa*, *Ioan Fodor* și *Alesandru Ciura*, lectorând profesorii *Emil Sabo* și *Eugen Pantea*. Prof. *Emil Viciu* a ținut cuvântarea ocazională, schițând în trăsături generale istoricul școalelor, importanța lor culturală și mulțumita cu care datorim cu toții și în special elevii acestor școale marilor întemeietori. La liturgia aceasta împreună cu doxologia cea mare a luat parte Escelența Sa Mitropolitul, membrii Vener. Capitul, profesorii și elevii dela toate institutele de învățământ. Public străin puțin. A cântat corul elevilor din Internatul de băieți. În ziua aceea nu s-au ținut prelegeri la nici un institut.

Din Arhidieceasă. *Moise Bursu*, paroch în Ucea-super. în Vicariat și *Iacob Cornea* paroch în Vințul de jos, distr. Alba-Iuliei, cu ziua de 1 Oct. n. au fost trecuți între deficienți. — *Niculae Pop*, profesor preparandial a fost încredințat cu propunerea economiei la facultatea teologică. — *Ioan Bursu*, fost cooperador în Ucea-super. a fost numit paroch tot acolo. — *Ioan Boldor*, preot neochirotonit a fost numit admin. parochial în Ciugudul-de-jos, iar *Ioan Boșan*, tot preot neochirotonit de administrator parochial în Poiana de Arieș, amândouă din distr. Arieș. — *Octavian Popa*, cleric abs. a fost numit catechet la școalele elementare din Cluj.

Din dieceza de Orade. *George Hubic*, administrator în Hosszu-Pályi a fost numit de paroch tot acolo. Preotul diecezan *Victor Cinca* a fost dispus de administrator al parochiei Fegernic. *Victor Ternovan* administrator în Sititelec a fost numit administrator în Cehei. *Emil Perényi* administrator în Bordul-mare a fost numit de paroch tot acolo. Preotul diecezan *Dr. Ioan Ardelean* fu denumit de paroch în Amăcz. *Gheorghe Kávási* administrator în Păulești și Gurbesti-Seliște fu dispus în calitate de paroch la Ér-Selind. *Ioan Papp* administrator în Sarcău fu dispus în aceeași calitate la Păulești și Gurbesti-Seliște. Preotul nou-ordinat *Eduard Bakos* fu denumit de administrator în Sarcău. *Vasile Leșan* Asesor Consistorial, paroch în Sânmiclăuș a repausat la 27 Septembrie 1904, în anul 59 al etății și 30 al preoției.

Reuniunea învățătorilor arhidiecezani și-a început azi ședințele adunării generale. an numărul viitor vom publica raport detaliat.

Pentru arși din Câmpeni am mai primit dela *L. D.* 2. cor. Suma trimisă la adresa noastră până acum e de cor. 48.62.

Avis literar. Doritorii de a-și procura *Istoria Românilor* de Petru Maior, o pot avea spedând cor. 1.20 la adresa Mihaiu Șerban, stud. filoz. Budapesta IV Molnár utcza 20. II. 10 A.

Tribunalul regeso din Bistrița și legea de naționalități. Ni se comunică următoarele: Încă prin lunile Iunie — Iulie s'a pus la cale un proces de presă contra „Voinței.” Dl *Lucian Bolcaș*, ca redactor responsabil și proprietar al numitei foi, a fost ascultat în instrucție, apoi procesul a adormit pentru câteva luni. În 17 Oct. n. însă i-s'a comunicat

dlii *Lucian Bolcaș* prin tribunalul actul de acuză al procurorului. Contra acestui act dl *Lucian Bolcaș* a înaintat în timpul legal de 8 zile o excepțiune scrisă românește, fiind dreptul cetățenilor, de a se apăra în limba lor maternă, asigurat prin legea de naționalități, afară de cazurile, când apărarea e susținută de un avocat, candidat de avocat, ori profesor de drepturi. Excepțiunea înaintată de dl *Lucian Bolcaș* a fost respinsă cu decisiul, pe care îl dăm aci în traducere 2748/1904 cor. *Decis.* Excepțiunea prezentă se respinge din oficiu, pentrucă: aceea nu este compusă în limba oficioasă a statului ungar, — ci în limba română. — Președintele senatului de acuză al tribunalului regeso. Bistrița 26 Octobrie 1904. (L. S.) *Bodolla Béla* m. p. președinte al senatului de acuză. Contra acestui decisiu, aflăm, că dl *Lucian Bolcaș* a dat recurs la tablă — tot românește. Iată aci o nouă ocazie, ca să ni-se arete: oare există legea de naționalități și că slujbașii jurați pe lege și dreptate sunt datori să o țină și față de popoarele nemaghiare, ori nu sunt datori cu aceasta? *T.*

Sfințire de biserică și școală. Marți în 8 Novembre st. n. a. c. la S. *Demetriu*, se va celebra *Sfințirea bisericii și școlii nou edificate* din Târsolt, diecesa de Gherla. Seara la 7 oare petrecere cu dans în sala cea mare a școlii. Oferte marimonioase se primesc cu mulțumită în favorul bisericii, și se vor cuita pe cale ziaristică.

Necrolog. † *Laura Boeriu*, fca preotului *I. Boerin* din Lechința, după scurte dar grele suferințe și-a dat tinărul ei suflet în mâinile Creatorului său în 25 Octomvrie st. n. 1904 în al 15-lea an al vieții sale. Trimitem sincere condolințe îndureratei familii.

Odihnească în pace!

Posta redacțiunii.

Nădejde. În nrl următor.

B. P. Am transpus necrologul la „Foaia școlastică.”

S. Z. Sosit, veți avea în curând răspunsul.

I. O. Puțină răbdare.

Cărți ce să pot căpăta în Libraria Seminarială.

Floricele de câmp , de A. C. Domșa	1.—
Cântece , Sabo	1.—
Studii și Biografii , Dr. I. Rațiu	2.—
Geniū pustiu , Eminescu	2.—
Drumuri și orașe , Iorga	2:50
Poesii de Alexandri	3.—
Teatru I. II. Alexandri á 1.50	3.—
Vers și proză Alexandrescu	1:25
Novele A. Brătescu-Voinesci	1:50
Liter. pop. Eminescu.	1:50
Ciocoli N. Filimon	1:50
Legende și basme Ispirescu.	1:50
Visuri trecute . Ciura	1.—
Povești , I. Creangă	1:50
Vorbe înțelepte A. Popoviciu.	1:50
Vatra Părăsită Slavici	2.—
Din Bêtrâni	2:50
Eminescu și Coșbuc de Alexandru Ciura.	1.—
Limba Română poporană și Dialectul Sicilian , de Alesiu Viciu	1.60
Biblioteca Minervei 22 nr. fie care număr 15 fil.	

BIBLIOTECA UNIREI.*)

1. Benhur sau zilele lui Mesia, de Levis Wallace, 2 v.	2:90
2. M. Eminescu. Studiū critic	—90
3. Câte-va momente din începuturile bisericii rom. de C. Anner	—20
4. Nume de familie la românii din Ungaria, de A. Viciu.	—12
5. Din viața lui I. Micul de M. Strajan	—16
6. Albertina. Povestire de Dr. V. Bojor.	—30
7. Cestiuni din dreptul bis. unite p. I. II.	3:40
8. Cele doue fețe ale lumii de Nicu	—30
9. Ziua Deșteptării de Aurel Fodor	—16

*) Aceia, cari vor comanda de odată toți 9 Nrii, îi primesc cu 5:80 cor. în loc 8:14 cor.

A apărut

Calendarul Unirii

pe anul 1905.

Vom reveni.

Editor și redactor răspunzător:

Aurel C. Domșa.

Nr. 6318—1904.

Escritiere de concurs.

La un stipendiu de 150 coroane, din fundațiunea „*Andrei Pop Liviu*,” și la un stipendiu de 80 coroane, din fundațiunea „*Parteniu Moldovan*,” devenite vacante, prin aceasta deschidem concurs cu terminul de 15 Novembre 1904. n.

Stipendiile aceste, destinate pentru consăngeni de ai fundatorilor, le pot folosi studenții dela ori-ce școale; cel de întâiu îl pot avea și fete.

Concurenții să-și provadă suplicele: cu testimoniu de pe anul școlastic trecut, cu atestat de frecuentare, medical și de paupertate, pe cum și cu estras matricular de botez, apoi să-și dovedească în regula consăngenitatea cu fundatorul.

Blaj din ședința consistorială ținută în 4 Octobrie 1904. (41) 3—8

Comunicarea trenurilor

prin gara Kőköllőszög (Blas)

(valabil din 1 Octomvrie 1904).

cătră	g a r a		de la
	Teuș — Tővis		
226	persóne	persóne	102
1246	mixt	mixt	215
735	accelerat	accelerat	904
252	accelerat	accelerat	1228
	Copșa — Kis-Kapus		
104	persóne	persóne	221
216	mixt	mixt	1243
905	accelerat	accelerat	734
1229	accelerat	accelerat	251
403	S ó v á r a d		
248	mixt	mixt	826
			650

Cruce sau stea dublă

**electro-
magnetică**

D. R. G. M. Nr. 88503.

Vindecă și înviorază pe lângă garanță: reumă, astmă, (respirație grea), insomnie, vîjleirea urechilor, auzirea grea, epilepsie, nervositate, neapetit, gălbînare, durere de dinți, durere de cap, impotență, influență, precum și ori-ce morb de nervi. Morbosul, care nu se vindecă în timp de 45 de zile folosind aparatul de sub Nrul 88503, își reprimește banii numai decăt. Acólo unde n'a folosit nici un medicament, cercați aparatul meu; sum convins despre sigurul meu aparat.

Prețul aparatului mare e cor. 6. —
e de aplicat la morburî vechi.

Prețul aparatului mic e cor. 4. —
e de aplicat la morburî mai ușore.

Spediția centrală de vînzare îl trimite în țară și străinătate cu rambursă, sau dacă banii se trimit înainte.

SCHIEFFER D. SÁNDOR

BUDAPEST, VIII, strada Bezeredy Nr. 3.

16 (25-52)

Gratuit:

o cumpénă de casă și o mașină de fier.

Din cauza imbulzelei prea mari a marfel trimis în totă lumea renumita și de totă lumea plăcuta marfă din argintul de Mexico, și anume:

6 lingurițe, 6 furculițe, 6 linguri de masă, 12 lingurițe de cafea, 6 cuțițe de desert, 6 furculițe de desert, 1 lingură pentru supă, 1 lingură pentru lapte, 2 luminări elegante pentru salon, toate din argint de Mexico

total 46 bucăți numai 6 fl. 50 cr.

Afară de acestea fie-care cumpérator primește ca dar, și pe lângă garanță

**o cumpénă de casă de o putere
de 12 1/2 kgr.**

Argintul de Mexico este un metal alb (și dinlăuntru) despre calitatea căruia primesc garanța pe 25 ani. Spedițiunea se face ori prin rambursă ori prin trimiterea banilor înainte.

SCHIEFFER D. SÁNDOR,
BUDAPEST, VIII, strada Bezeredy Nr. 3.

— Pentru 5 coróne —

trimis 4 1/2 chilo (vre-o 50 bucăți), bun și fin

☉ Săpun de toaletă ☉

pregătît din: trandafri, lillie, viole, resedă, jasmîn, lăcrămióre.

Banii să se trimită înainte, ori se vor ridica cu rambursă.

Alexandru D. Scheffer,
Budapesta, VII, Bezeredy 3.

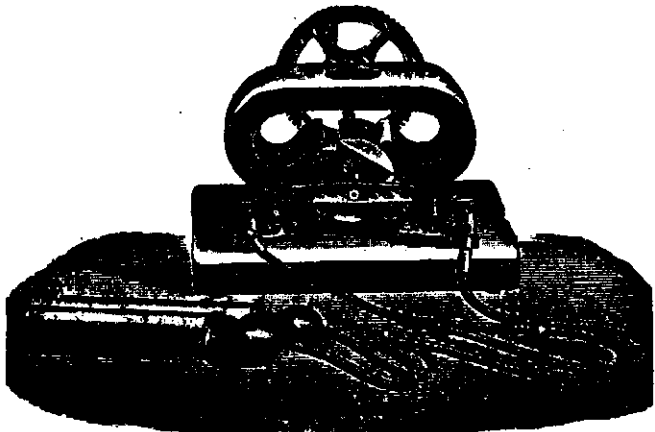
EȘTI SLAB?

Voiești să fii tare? — Voiești ca între orice împrejurări ale vieții să te bucuri de sănătate?

Voiești să ai curajul și energia ca să te poți opune liniștit grijilor și năcazurilor? — Noi ne am dedicat lucrările noastre întru a mări și întări sănătatea omenimei. — Încercările noastre sunt încoronate de succese și metodele noastre sunt recunoscute ca cele mai bune din partea oamenilor de știință. Am arătat că Electricitatea este baza vieții fizice și că aceia cari sufer de *stomac, reumatism, morb de nervi, dureri de spate, de cap, de piept* au lipsă de mai multă electricitate.

„Electrophor“

— Aparat de electricitate, renviește puterea perdută și îl poate folosi unul fie-care. —

Nu se poate în deajuns sfătui oamenilor slabi să folosească acest aparat electric. Electroforul întărește nervii, înviește sângele, întărește simțirea, aduce sângele și sistemul nervos la o normală funcțiune.

Dr. Bourg, membru la facultatea de medicină din Paris referență: Nu numai podagra, (șuiul), reuma, hysteria, asthma, au fost în nenumărate casuri vindecate prin electricitate, unde medicamentele s'au dovedit de nefolositoare, ci și la ori-ce fel de morb de nervi, durere de cap, colică, dureri de urechi, insomnie, hipocondrie și cu deosebire la hemoroide efectul bun se arată după vre-o câteva zile, ba uneori după vre-o câteva ceasuri. — Cu un minunat succes se folosește contra durerilor femeiești. Electroforul produce ani de a rândul un curent electromagnetice

fără a avea baterii și fără mașini ajutătoare. — Se garantează pentru trăinicia lui 5 ani.

Prețul unui aparat mic complet:

20 coroane.

(Pentru cei foarte simțitori).

Prețul unui aparat mare complet:

30 coroane.

(Pentru însănătoșarea morburilor vechi).

Se speadează la trimiterea banilor înainte sau prin rambursă.

Manhattan întreprindere de Electrofor. Budapesta VIII, Aggteleki u. 15/u.